

Synthese werkateliers klimaatplan Turnhout

1 Voorafgaande Noot

- In dit verslag worden geen expliciete quotes met naam en toenaam opgenomen. De werktafels werden gehouden in een vertrouwelijke en veilig setting zodat iedereen vrijuit kon spreken.
- Omwille van de leesbaarheid en toegankelijkheid van dit verslag is gekozen voor een samenvattende schrijfstijl. De moderators hebben achterliggende meer gedetailleerde notulen gemaakt die voor de verdere uitwerking van het klimaatplan ingezet worden.

2 Praktisch

- Datum: 30 maart en 01 april (organisatie van werktafels, verspreid over namiddag en avondsessies)
- Locatie: Via ZOOM

3 Bijlagen

- Zie pdf-uittreksels van de presentaties zoals getoond tijdens de werkateliers

4 Samenvatting van de werktafels

4.1 Samenwerkingsmodel stadsgemeenschap

4.1.1 [Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?](#)

- Wat maakt samenwerking voor mij en anderen de moeite? Wat hoop ik er uit te halen?
- Welke rol nemen we naar andere overheden toe in het bepleiten van kansen en knelpunten?
- Waarom en hoe zouden we de wijken en buurten hierbij kunnen betrekken?
- Hoe bereiken we doelgroepen, multi-culturele doelgroepen enz?
- Welke structuur voor samenwerking zou kunnen werken in Turnhout?
- Wat betekent samenwerking? Welke competenties heb je hiervoor nodig?

4.1.2 [Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen](#)

- Er wordt verwezen naar de organisatiemodellen in Gent en Leuven als goede voorbeelden
- Er wordt aangegeven dat het allerbelangrijkste voor Turnhout het creëren van draagvlak zal zijn. Er zijn in het verleden inspraakraden geweest die heel actief opgestart zijn en waar veel mensen bij betrokken waren. De werking van die adviesraden is verwaterd.
- Een formele structuur kan mogelijk ingebed geraken in bureaucratische structuren. De stuwung en enthousiasme vanuit de mensen blijft heel belangrijk. We hebben nood aan mensen met zeggenschap en een breed netwerk voor vertegenwoordiging om ook boodschappen in twee richtingen te kunnen sturen.
- Er is bezorgdheid voor een stuwend mechanisme als VZW/ klimaatraad → er wordt gepleit voor een organisme dat zo breed mogelijk Turnhout vertegenwoordigt, eventueel met een klimaatregisseur
- Er is nood aan een brede vertegenwoordiging van vele doelgroepen, ondersteund vanuit de stad, gesteund door de politiek en gedragen door de ambtenaren.

- In een organisatie zou er zowel een nabijheid bij de stedelijke organisatie moten zijn als een externe stuwende kracht.
- Stad Turnhout kan een rol opnemen als facilitator. Een thema als klimaat wordt best gedepoliteerd om ook bestendig politiek draagvlak te kunnen creëren. Er is nood aan een structuur waar onze stad zo breed mogelijk in vertegenwoordigd is.
- Een klimaatraad wordt ervaren als te hoogdrempelig. Deelnemen aan de werkateliers is al een bepaalde drempel.
- Soms ook nood om de wijken in te trekken en rond te gaan en uit te reiken naar de mensen. Participatie vraagt tijd – in die zin komt oktober snel om het plan op te leveren als je iedereen wil bereiken.
- Een structuur heeft tot doel de complexiteit van het geheel te beschouwen en het doel te bewaken. Maar kan niet enkel samenvallen met het stadsbestuur. Het moet vooral toelaten aan mensen om dingen te organiseren en doen.

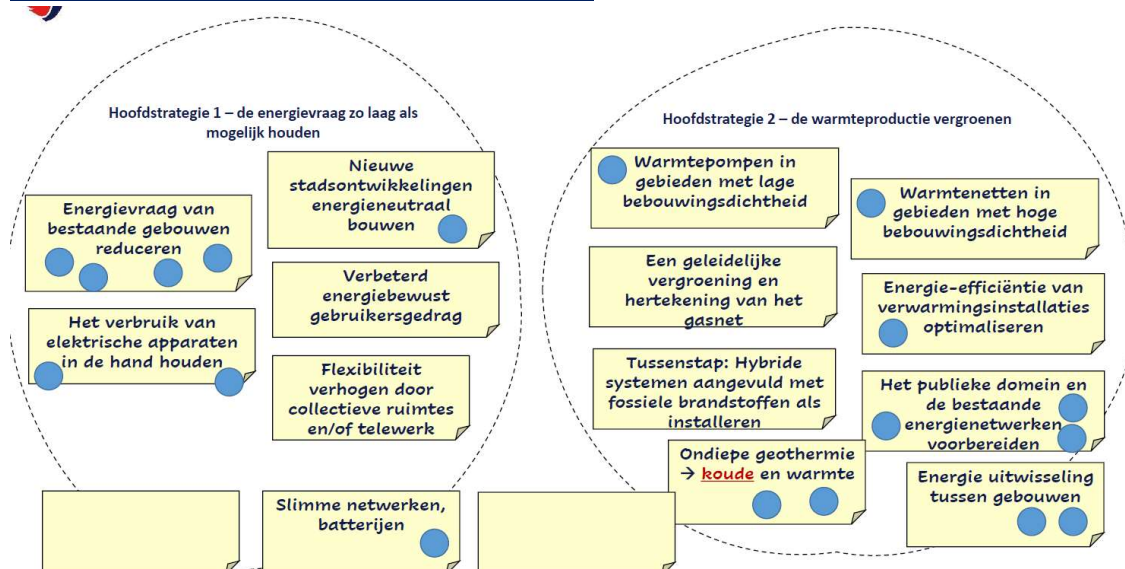
Samenvatting:

Het is te vroeg om in termen van raden te gaan denken. We staan voor een marathon en niet iedereen is vandaag klaar om dit marathon te lopen. We hebben heel veel soorten mensen nodig om die marathon te kunnen lopen. We bekijken best wie er nodig is om dit te kunnen doen om vervolgens daar een structuur uit op te bouwen. Belangrijk daarvoor is het uitbouwen van netwerken.

Het klimaatplan is eerder programmatisch. Het doel moet steeds benoemd worden en tijdens het proces worden geconcretiseerd. We kunnen en zullen nog niet het hele plan in detail kennen in deze fase. We moeten opbouwen van onderuit: het ondersteunen van initiatieven, sensibiliseren en opbouwen van netwerken. Tegelijk moet de beweging van bovenuit worden gemaakt: het uitzetten van de verhaallijnen

4.2 Klimaatneutrale gebouwen binnen de tertiaire sector/ handel & horeca

4.2.1 [Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?](#)

4.2.2 [Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen](#)

Debatverloop energievraag van bestaande gebouwen reduceren

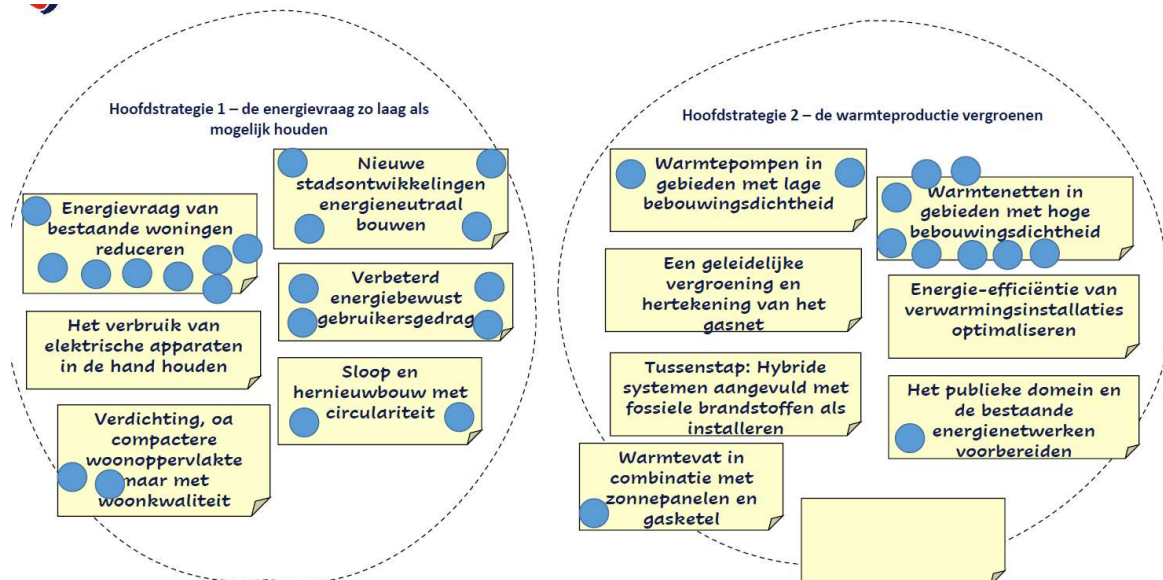
- Promoten van bestaande formules als energieprestatiecontracten & begeleiding en ontzorging door burgercoöperatie Campina Energie
- Voor KMO-zones zouden esco-formules met bv. ondiepe geothermie kunnen worden opgestart
- Digitale transformatie inzetten: smart city concepten kunnen opstart van demonstratieprojecten mogelijk maken
- Beleidsmatig kunnen scholenclusters ondersteund worden bij aanbestedingen en esco's. mini-netwerken voor KMO's op publiek domein initiëren, bij nieuwe verkavelingen eisen stellen i.k.v. realisatie van energienetwerken zoals een verordening rond warmte. Is er daarbij ook ruimte voor ondiepe geothermie?

Debatverloop potentieel van (ondiepe) geothermie voor warmte én koude

- Bekijken wat het potentieel is voor Turnhout, bijvoorbeeld via ESCO-systemen en het niet-meer-dan-anders-principe toegepast
- Een verordening rond 'warmte' in Turnhout wordt opgemaakt, kan 'koude' ook worden opgenomen?
- De nieuwe academie in Turnhout bevindt zich op een site waar warmte/koude-opslag gebeurt. Is er voldoende capaciteit om ook de academie hierop aan te sluiten?
- Net zoals voor warmte ook de bronnen en technologieën voor koude in kaart brengen. Stad Turnhout kan hier een regierol opnemen.

4.3 Klimaatneutrale woongebouwen

4.3.1 [Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?](#)

4.3.2 [Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen](#)

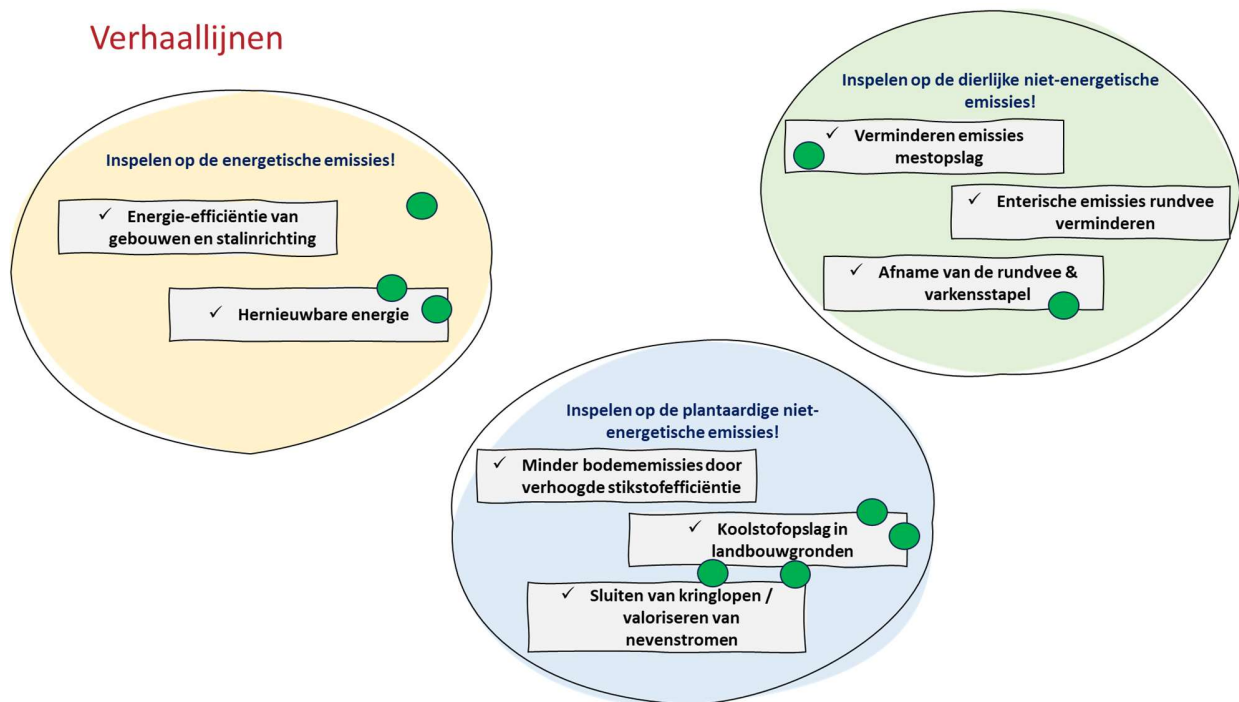
Energievraag van bestaande woningen reduceren

- In de verbouwsector mogen de doe-het-zelvers niet vergeten worden als doelgroep. Opleiding, handleiding, ateliers, ... rond nieuwe (bouw)technieken zouden meerwaarde kunnen zijn. Mogelijk vanuit streekplatform Kempen; Kempen Energiek – Renewable Energy House (belevingscentrum, digitaal, ...) met objectief advies. Ook Renewable Energy Campus: opleiding van vakmannen. Is er mogelijk meerwaarde te vinden de benovatiecoaches?
- Collectieve renovatieprojecten opstarten: op appartement en wijkniveau om zo kostenbesparend te werken.
- De ARK start een traject om richting 2050 ook klimaatneutraal te worden en wil hierin een voorbeeld tonen
- Er wordt gewerkt aan een privaat proefproject met businessmodel om door installatie van hernieuwbare energie op meergezinswoningen financiële winsten aangewend kunnen worden om te investeren in de bouwkundige kant van de woningen, eventueel door tijdelijke externe financiering.
- Campina Energie onderzoekt om in private woonmarkt ondersteuning te geven

4.4 Landbouw & de vermindering van broeikasgasuitstoot

4.4.1 Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?

Verhaallijnen

- Er is de wens om in uitvoering van het lokale klimaatplan toe te werken naar een dialoog- en samenwerkingsmodel tussen de lokale landbouwers, de stad en andere organisaties. Hierin willen we zoeken naar nieuwe duurzame inkomstenbronnen voor landbouwers. (koolstofopslag in bodems, hernieuwbare energieproductie, korte keten, biologische landbouw, ...)
- Het belang en de rol van de lokale landbouwers in kader van onze voedselvoorziening wordt erkend. Anderzijds zijn er gevoeligheden en problematiek die in de regio spelen rond o.a. het spanningsveld met omliggende natuur of mestfraude in de regio.

- Vanuit het lokale beleidsniveau zou vooral ingezet worden op de energetische emissies te reduceren en het opzetten van hernieuwbare energieprojecten i.s.m. partners zoals campina.
- Veel van het landbouwbeleid en onderzoek is Europees en Vlaams geregeld. De stad kan zich temidden hiervan toeleggen op het versterken, communiceren en verbinden van partijen om projecten op te zetten.
- Duurzame landbouw kan niet losgekoppeld met de eiwittransitie naar minder vleesconsumptie maar ook met het opzetten van een voedselstrategie van kortere ketens tussen boer en bord.

4.4.2 [Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen](#)

Debatverloop - koolstofopslag in landbouwgronden

- Er zijn momenteel verschillende onderzoeksprojecten lopende om koolstofopslag in de bodem te verhogen. Van hieruit kunnen ook kansen op proefprojecten ontstaan voor lokale landbouwers.
- Voor de komende Jaren nood aan een ondersteuningsbeleid dat de opslag van koolstof in de bodem waardeert.
- Er is het aanbod voor de stad en Turnhoutse landbouwers/ landbouwraad om hierin de samenwerking te zoeken met het innovatiesteunpunt en de Boerenbond.
- Belangrijk om in dit type van projecten rekening te houden met de eerder arme kempische bodemsoort.

Debatverloop - Hernieuwbare energie

- Burgercoöperaties staan klaar om samen met landbouwers te werken aan hernieuwbare energieproductie. In turnhout vooral gericht op PV-projecten of kleinschalige biomassa. Het potentieel van middelgrote windturbines is eerder beperkt. Van de stad wordt een faciliterende/ verbindende rol tussen partijen verwacht.
- De regelgeving rond energiedelen moet eerder duidelijk in uitvoeringsbesluiten gegoten worden alvorens we een volgende stap kunnen zetten.
- De groep bevestigt interesse in het idee waarbij burgers energie van eigen boer kunnen kopen.

4.5 **Klimaatadaptatie: Vergroening van publieke ruimte**

4.5.1 [Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?](#)

- Zie presentatie

4.5.2 [Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen](#)

- Zie presentatie

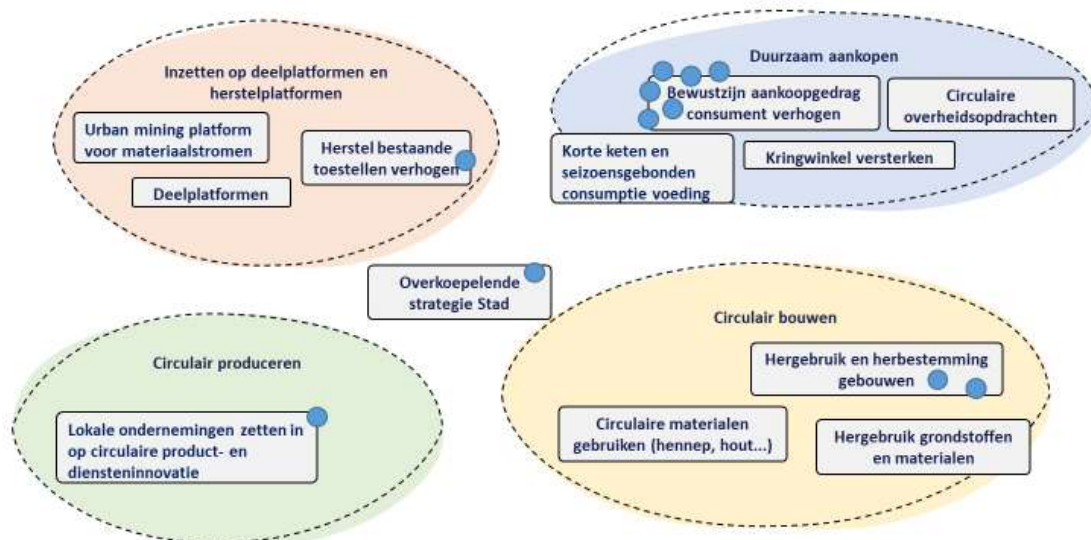
4.6 **Klimaatneutrale bedrijventerrein en -industrie**

- *Dit thema wordt opgenomen binnen een afzonderlijke werktafel die wordt georganiseerd met het Turnhoutse ondernemersweefsel. Dit loopt gedeeltelijk samen met een andere studie die momenteel loopt binnen de stad Turnhout over gedeelde faciliteiten voor toekomstbestendige Turnhoutse bedrijventerreinen.*

4.7 Duurzame consumptie en circulaire economie

4.7.1 Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?

Overzicht verhaallijnen

- 60% van Vlaamse emissies komen van materialen: productie (ook export) en gebruik. Zitten verstopt in voertuigen, huishoudens, landbouw,...
- 90% van de materialen die we gebruiken hebben hun uitstoot in het buitenland door productie en transport.
- Turnhout heeft ook grote emissies uit productie met een wereldwijde voetafdruk (denk aan grote bedrijven als Soudal, Miko en VanGenechten).
- Veel instanties zijn bezig met producten duurzamer te maken: herstelling, duurzame verwerking van afval, digitalisering, elektronica, batterijen, verpakkingindustrie
- Ook de materialenafdruk binnen de bouwsector is groot. We moeten er rekening mee houden dat gebouwen er voor 40-50jaar zullen staan.
- Het is meer dan duidelijk dat we het bewustzijn van consumenten rond hun aankoopgedrag moeten verhogen. Als de consument zijn gedrag verandert, zal producent/leverancier meeveranderen?
- Paradox over meer circulariteit: CO2 uitstoot? Als alle productie in Vlaanderen zelf dan lokaler, maar ook meer CO2 uitstoot bij ons. Terwijl op wereldvlak wel daling CO2 uitstoot, dus positief.
- Vooral interesse en belang rond duurzaam aankopen (bewustzijn gedrag consument verhogen) en rond hergebruik en herbestemming gebouwen. Maar ook voor herstel bestaande toestellen, en lokale ondernemingen die inzetten op circulaire producten en -diensten innovatie.
- De overkoepelende strategie van de stad over hoe de circulaire economie te faciliteren is erg belangrijk om over na te denken en uit te werken.

4.7.2 Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen

Debatverloop – bewustzijn aankoopgedrag consument verhogen

- Veel bestaande initiatieven die we echt in de kijker moeten zetten, inzetten op communicatie en informeren. Denk aan de geefpleinen, (kleine) sociale kruidenier, boeren en burens, repaircafés kledij en voor toestellen, to good to go, deelwagens, whatsappgroepen rond uitlenen toestellen tot logeerkamers, ... → rol van de stad om deze projecten naar voren te brengen
- Doelgroepen ook kans geven om kennis te maken met duurzaamheid. We hebben in Turnhout een hoge armoedegraad: duurzaamheid en klimaat zijn vaak niet hun eerste bezorgdheid.
- Idee van 'lokaal-label' of 'circulair label' voor lokale producten, ook in samenwerking met omliggende gemeenten.
- De mogelijkheid voor een alternatieve munt/cheque voor duurzame producten, bijvoorbeeld te linken aan een 'circulair label'. We denken hier aan een sociale kruidenier met eventueel tarieven voor kansarmen.
- Repaircafes met ondersteuning van stad en intercommunales, workshops rond herstel, fablabs, projecten in (technische) scholen rond circulariteit, ...

Debatverloop – hergebruik en herbestemming gebouwen

- Er zijn al heel wat projecten in samenwerking met de stad rond nieuwe bestemmingen voor leegstaande gebouwen waar inwoners ideeën aanreiken. (bpost, peeters-govers als sociaal restaurant, creative factory, ...)
- Veel ideeën die in acht worden genomen, maar rekening houden met:
 - Zijn vaak oude gebouwen → duurzaamheid? Klimaatneutraliteit?
 - Financieel draagvlak nodig van uiteindelijke invuller (kapitaal van bijvoorbeeld start ups?) → soort PPS om rendabel te maken, met sturing op wat soort bedrijven er komen?
- Middelen en subsidies aantrekken hiervoor, Turnhout moet verder denken dan enkel faciliteren in ruimte. We mogen ambitieus zijn.

Debatverloop – overkoepelende strategie stad

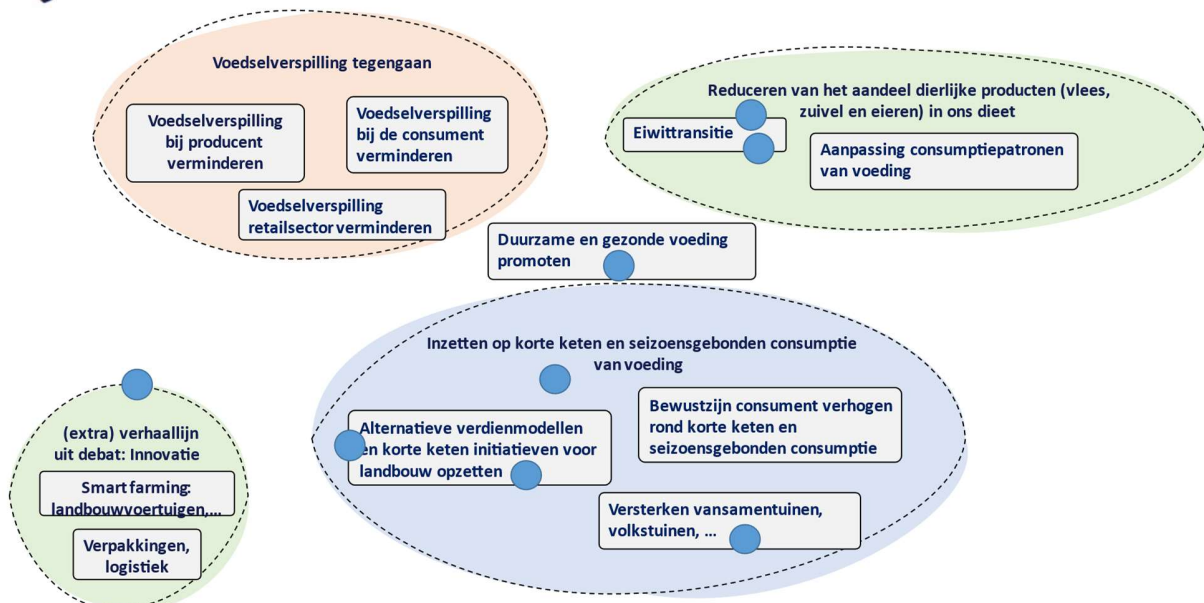
- Een zeer terechte 'extra' verhaallijn komt voort uit debat: de overkoepelende strategie van de stad in het circulaire economie verhaal. Hoe de stad het voor mekaar gaat krijgen om iedereen hierin mee te hebben.
 - Stad faciliteert, ondersteunt, zet in de kijker en moet hierover veel leren
 - Circulariteit is een transversaal thema en moet eigenlijk ingebeiteld zijn in de verschillende beleidsplannen
 - Programmaregisseur circulaire economie ?

4.8 Lokale voedselstrategie

4.8.1 Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?

Overzicht verhaallijnen

- Turnhout moet blijven inzetten op het promoten van duurzame en gezonde voeding.
- Lokale voedselstrategie kan niet worden losgekoppeld van doelstellingen rond duurzame landbouw.
- Het is belangrijk uit te kijken naar innovatiemogelijkheden voor de Turnhoutse landbouw en voor logistieke processen.
- We verloren contact met onze voeding.
- Consumenten kunnen lokale producten moeilijk vinden.
- Producenten en landbouwers botsen op grenzen om hun lokale producten rechtstreeks aan te bieden. Een hoewinkel vergt tijd, geld, verkoopskills, ruimte, en de concurrentie is hard.
- We moeten van 60% dierlijke eiwitten naar 40% dierlijke eiwitten. Dat wil zeggen 60% plantaardige eiwitten in ons dieet.
- Onderwerp korte keten en lokale producten als smeermiddel voor meer effectievere zaken die uitstoot verminderen. Gemakkelijker te nemen stappen met mindere weerstand, of toch band met teler terug te vinden is positieve kracht.

4.8.2 Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen

Inzetten op korte keten en seizoensgebonden consumptie van voeding

- Een mental shift is nodig in Turnhout als centrumstad. Ze heeft de potentie om vlakbij het centrum aan de slag te gaan met landbouw en dat kan een enorm wervende kracht zijn voor de lokale voedselstrategie.
- Er bestaan al zeer mooie en beloftevolle initiatieven, zoals de Stadsboerderij en de Voedselteams. Maar gekeken naar impact is dat (nu nog) vrij bescheiden. Deze initiatieven zijn wel een broeihaard die kan worden opgeschaald.

- Er is nood aan een systeem om consumenten én producenten/landbouwers te ontzorgen. Een webshop met lokale producten, soortgelijk aan of een opschaling van de Voedselteams die nu zeer kleinschalig werk leveren, kan hier een oplossing zijn. De stad kan deze webshop beheren, of een andere organisatie eventueel ondersteund door de stad.
- Ook gezellige, fysieke markten moeten opnieuw hun plaats vinden in Turnhout. Zo kan de connectie met de landbouwer en met het product zelf opnieuw aangewakkerd worden bij de consument.
- Op hoger niveau en langere termijn moeten we de uitdaging aangaan om meer streekproducten in de supermarkten te krijgen. Dit is sterk afhankelijk van het product, voor eieren bijvoorbeeld wel haalbaar maar voor melk (verpakking) is al wat moeilijker.
- Verbinding lokale producten en restaurants: label voor het raam, op hun site,

Reduceren van het aantal dierlijke producten (vlees, zuivel, en eieren) in ons dieet

- De eiwittransitie is een moeilijk proces met vele facetten. We moeten dit bekijken als een zachte revolutie, een zeer intensief en lang veranderingsproces welk een gedragsomschakeling vraagt van vele Turnhoutenaren. De kunst zal zijn om vele goede voorbeelden en inleidingen te voorzien in plantaardige voeding om zo de cultuur, kennis én kunde bij te schaven rond plantaardige voeding.
- Horeca benaderen om verschillende en aantrekkelijke plantaardige opties aan te bieden
- Ook zorginstellingen (ziekehuizen, wzc's)
- Als overheid recepties organiseert enkel plantaardige voeding, voorbeeldfunctie nemem. (veldekenshof)
- drie factoren: één de cultuur, emotie, ervaring, goede voorbeelden; tweede is voedselomgeving, zijn er restaurants, frietkot ook veggie hamburgers, kikkererwten,... en drie skills en materiaal, kun je zelf falafels maken, blender nodig, tools, etc; op een zachte manier transitie
- Een draagvlak voor veggie en groot aandeel plantaardige alternatieven is er nog niet, wel voor duurzaam voedsel. Daar gebruik van maken.

4.9 Klimaatadaptatie: Droogte & preventie van wateroverlast in de bebouwde omgeving

4.9.1 Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?

- Zie presentatie

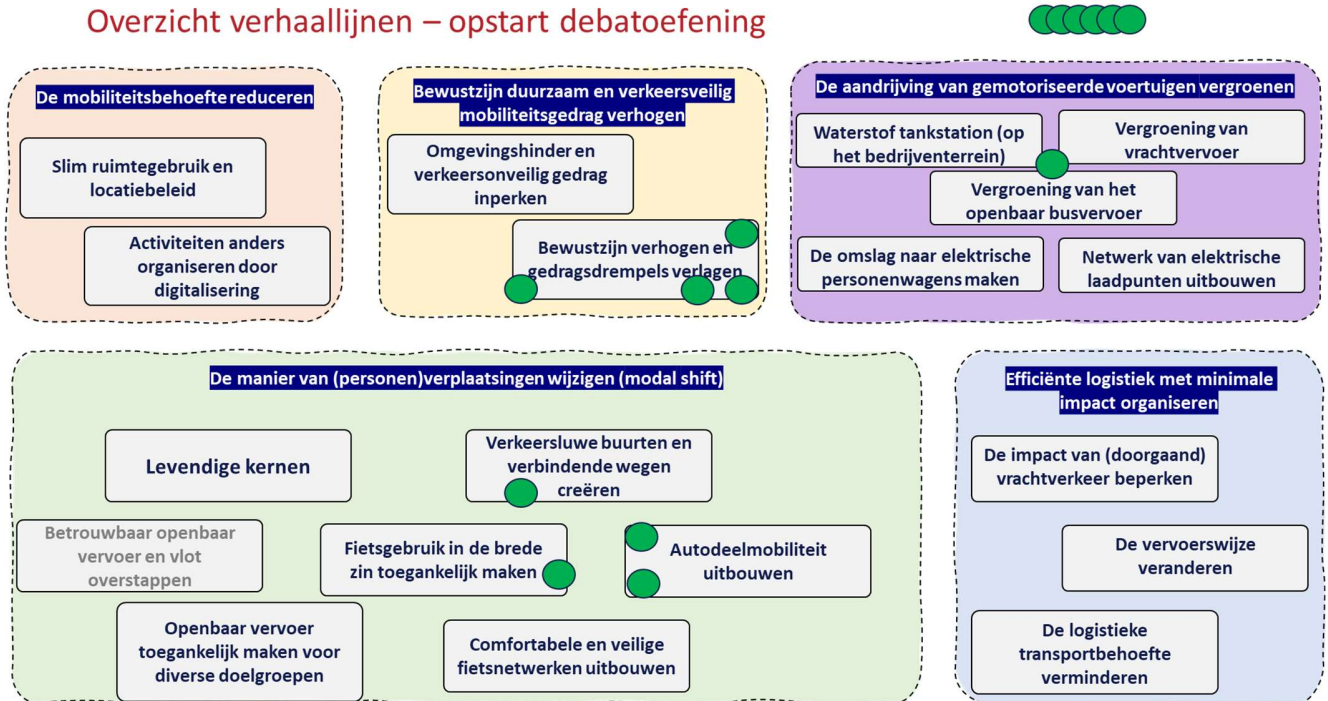
4.9.2 Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen

- Zie presentatie

4.10 Duurzame mobiliteit

4.10.1 Debatgedeelte 1 - waarover wil jij in gesprek gaan?

Overzicht verhaallijnen – opstart debatoefening

- De deelnemers bevestigen dat alle getoonde verhaallijnen relevant zijn en volledig ogen.
- De vraag wordt gesteld hoe toegankelijkheid (vanuit kwetsbare doelgroepen of mensen met een beperking) van mobiliteitsvormen hierin past? → dit zit mee verweven in tal van bouwstenen zoals verkeersluwe buurten, toegankelijk openbaar Vervoer enz..
- **Vanuit de groep is er een voorkeur om vanuit het stedelijke beleid extra in te zetten op de vraag hoe we het bewustzijn en draagvlak rond duurzame mobiliteit kunnen verhogen.** Er wordt aangenomen dat de infrastructurele ingrepen ook al weld eels mee zullen volgen onder impuls van andere overheden zoals provincie, vlaanderen, De Lijn enz. → De vraag is voor velen hoe we de mentale shift kunnen aanzetten om de modal shift te realiseren.
- Vanuit de stad is er een belangrijke rol om in te zetten op openbaar domein en infrastructuur die duurzame mobiliteit faciliteert voor alle doelgroepen. (fietsstraten, trage wegen en doorsteken, toegankelijk en verkeersveilig openbaar domein voor kinderen, ouderen, enz.
- Deelmobiliteit is een andere belangrijke pijler in het debat voor velen. Autodeelmobiliteit is hier verder open te trekken naar deelmobiliteit in brede zin. Er is de wens om meer te kunnen experimenteren en samenwerken met de stad om dit verder uit te bouwen. Dit kan bijvoorbeeld gaan over de uitbreiding van deelmobiliteit voor Studenten of de creatie van bijkomende bluebike-stations aan pleisterplekken zoals de grote markt.

4.10.2 Debatgedeelte 2: verdieping van verhaallijnen

Debatverloop - Bewustzijn verhogen en gedragsdrempels verlagen

- Zet mee turnhoutenaren in als ambassadeurs voor onze communicatie-acties.
- Nood aan creatieve proefprojecten met proefabonnementen, testlocaties, fietslessen enz.

- Er is nog grote onbekend van autogebruikers over fietsstraten en hoe zich hier te gedragen.
- Durven inzetten op aantrekkelijk publiek domein dat de moeite waard is om door te wandelen.
- Het overtuigingsargument van duurzame mobiliteit moet verder gaan dan klimaat. Ook bijvoorbeeld communiceren vanuit de financiële winst bij de fiets of autodelen.
- Bewustzijn en gedrag is niet los te koppelen van aangename en verkeersveilige infrastructuur. (van voordeur tot schoolpoort bijvoorbeeld)
- Er is nood aan een gedifferentieerde aanpak ifv. De verschillende doelgroepen.
- De stedelijke communicatiekanalen (voorbeeld de stadskrant) en middenveldorganisaties moeten meer ingeschakeld worden om alle doelgroepen te bereiken. Ook van evenementen gebruik maken om naar de mensen uit te reiken (voorbeeld Turnhout kermis)
- Waar nodig moeten we bevragen/ meten wat de drijfveren zijn van lokale mobiliteitsgebruikers.

Autodeelmobiliteit uitbouwen:

- Aanbieders van autodelen zoeken de samenwerking met de stad en intermediaire zoals buurtverenigingen, burgercoöperaties om concrete locaties van autodelen te lanceren.
- Nood om het onderwerp verder open te trekken naar bijvoorbeeld ook bakfietsdelen en te kaderen binnen de ruimere strategie rond duurzame mobiliteit (vermelden, vermijden, verschuiven en verschonen)
- Particuliere deelgroepen kunnen ondersteund worden door te communiceren welke juridische modeldocumenten en platformen hiervoor al beschikbaar zijn.
- De stad Turnhout heeft een sterke buurtwerking. Voor de Turnhoutenaar is de buurt een goed niveau om gedragenheid en eigenaarschap te creëren. Dat zou een goed kanaal kunnen zijn. We merken op dat dit vooral de sterkere buurten zijn. Buurten met veel kwetsbare doelgroepen blijven ook moeilijk bereikbaar via zo'n buurtwerking.
- Ter info: IOK werkt aan een autodeelplan op schaal van vervoerregio Kempen, waar als 'basispakket' in opgenomen is dat de gemeenten zich engageren om minstens 1 eigen dienstauto in een deelsysteem te integreren, bekend te maken en stimuleren.